

se i zvale. Kad je monopol na tiskanje uzela samo Direkcija Jugoslovenskih železnica¹ u Beogradu, nestali su *vozni redovi* pa su i knjižice koje su figurirale kao izdanja zagrebačkih poduzeća imale samo *red vožnje*. Tako je silom administrativne prevlasti poremećeno uobičajeno izražavanje u hrvatskom jeziku. Sad je, čini se, taj monopol nešto popustio, ali je poremećaj ostao. Imam pred sobom izdanje zagrebačkog Generalturista. Na naslovnoj strani pravilno piše VOZNI RED, ali na prvoj i drugoj TURISTIČKI RED VOŽNJE, na trećoj je UPUTSTVO ZA ČITANJE REDA VOŽNJE, mjesto *Uputa* (ili *Upute*) za čitanje *voznog reda*.

A u tekstu ovako:

»Kao temelj za upotrebu vožnje (sic!) služi Imenik stanica. Pregledna geografska karta i sadržaj.

Brojevi na geografskoj karti i u Imeniku stanica označuju polje, na kojem se nalazi red vožnje. Brojevi polja nalaze se kod naziva svake pruge.

Svi vlakovi, brodovi, autobusi i avioni iz Reda vožnje saobraćaju svakodnevno...

...Isto tako na početku i na kraju reda vožnje kod nekih vlakova stavljeni su upadljivi znakovi...«.

Po ijekavskim oblicima i riječi vlak vidi se da je taj dio pisan i tiskan u Zagrebu (ili za Zagreb), ali se ipak upotrebljava red vožnje.

Slično je i na str. 207. gdje piše AUTOBUSNI RED VOŽNJE. Po pridjevu autobusni i po ostalim oznakama vidi se da je i taj dio posebno priređen i posebno tiskan, ali je *red vožnje* opet ostao.

Taj se poremećaj zapaža i u novinama. Evo nekoliko primjera: »...uoči stupanja na snagu novog voznog reda, ... prema novom voznom redu „Jadrolinija“... (Vjesnik, 30; 3. 63. 6). »Novi red vožnje na željeznici od 22. o. m. – U novom voznom redu predviđen 171 specijalni vlak...«, novi

¹ Još do danas nisam vidio lokomotive, ni zagrebačkog ŽTP, na kojoj bi pisalo Jugoslavenske željeznice!

red vožnje, ovog reda vožnje« (Vj. 7. 5. 66. 5). »Na Autobusnom kolodvoru sada je najaktuelniji novi vozni red...« (Vj. 14. 5. 66. 4). »vozni red« (pet puta u Obavijesti ŽTP Zagreb, zgb. Borba, 19. 5. 66. 9). »Kadrovsku „vozni red“ karlovačke tvornice« (Vj. 10. 9. 69. 6.)

Kako supostojanje obaju znači nestajanje jednoga, potrebno je da zagrebački ŽTP, Generalturist, Vjesnik i drugi upotrebljavaju izraz koji ne samo što je u nas tradicionalan, nego je i jezično pravilniji.

Stjepan Babić

NOVA LEKSIKOGRAFSKA STUDIJA

(Alija Nametak: »Rukopisni tursko-hrvatskosrpski rječnici«)

Naučna literatura o našoj leksikografiji obogaćena je 1968. g. još jednim značajnim i korisnim djelom, koje će svojim sadržajem i zanimljivim podacima dobro poslužiti svima našim leksikolozima, historičarima jezika, dijalektolozima i turkolozima, a za mnoge će biti i ugodna naučna novost. To je rad Alije Nametka: »Rukopisni tursko-hrvatskosrpski rječnici«, izdanje Jug. akademije znanosti i umjetnosti – Odjel za filologiju, Zagreb 1968. g. (Poseban otisak iz knjige »Grada za povijest književnosti hrvatske – knjiga 29.)

Po naslovu Nametkova djela moglo bi se zaključiti da ćemo se upoznati s nekoliko potpunih ili nedovršenih dvojezičnih rukopisnih rječnika, ali to nije tako, niti je moglo biti tako, jer zapravo potpunih tursko-hrvatskosrpskih rukopisnih rječnika (izuzev jednog i najvažnijeg) i nema. Ono što je od toga najznačajnije i najoriginalnije jest Hevaji-Uskufijin rječnik »Makbuli-arif« (»Potur Šahidija«), a ostalo su samo uvezani ili neuvezani listovi »bez početka i kraja«, (O₁), ili »deset lista«... kojima »iz sredine nedostaju tri lista, a također nisu potpuni ni početak ni kraj« (O₂), ili »tri lista imena bilja« (Bo). U to bi spadala i

2 lista (205. i 206) arapsko-turskog rječnika »Logati-muntehab« »na kojima je protumačeno nekoliko turskih riječi hrvatskima« (A), zatim »zadnja korica jednog vjeronaučnog djela s 14 riječi turskih, koje označuju nekoliko predstavnika flore, protumačenih hrvatskosrpski« (F1), uz to prva strana nekog rukopisa (inv. br. 1182 knjižnice bivšeg Balkanskog instituta u Sarajevu) s nekoliko riječi »koje označuju uglavnom predmete kućnog obrta« (Ko), pa »nekoliko riječi nabacanih bez ikakva sistema« na drugom listu djela »Tarikati-Muhammediyye« iz 1748. g. (F) i konačno »devet imena ptica na turskom jeziku s prijevodom na hrvatskosrpski« na 76. listu jednog vjeronaučnog djela iz 1785. g. (F). Iako to sve ne spada u pravom smislu među rječnike, ipak ima svoju jezičnu i povijesnu vrijednost i bez Nametkova truda svi podaci i objašnjenja o tome ostali bi nauci dugo nepoznati.

Najveći dio teksta i prostora Nametak iz razumljivih razloga posvećuje »Makbuli-arifu«, običnije zvanom »Potur Sahidija«, prvom tursko-bosanskom, odnosno tursko-hrvatskosrpskom rječniku od Muhameda Hevajije Uskufije iz god. 1631. To je ujedno i drugi uopće po redu rječnik našega jezika, kronološki odmah poslije Vrančićeva 1595. g. Posebno je zanimljiv što je pisan u stihovima i po tome predstavlja pravu rijetkost u povijesti naše leksikografije.

Prije nego nam je latinčkim slovima i suvremenim turskim pravopisom transliterirao Hevajijin rječnik i ukazao na leksičko bogatstvo i druge karakteristike toga djela, Nametak najprije iznosi što je sve do danas pisano o »Makbuli-arifu« (»Potur Šahidiji«) i njegovu autoru. Pri tome najprije spominje tur. putopisca Evliju Čelebiju, zatim A. Hilferdinga, pa A. Kaznačića, a osobito prvog pruskog konzula u Sarajevu dra Otta Blaua, koji je u svome djelu »Bosnisch-türkische Sprachdenkmäler«, Leipzig, 1868, prvi dao naučnu ocjenu »Makbuli-arifa«. Uporizivši s punim pravom na neke omaške što ih je Blau učinio, osobito u vezi s refleksom staroga jata, Nametak dalje navodi pisanje Stojana Novakovića, pa Šejh-Sejfidina Kemure i dra Vladimira Čorovića, za-

tim Hamdije Kreševljakovića, te svoje ranije članke iz 1931. g. pa na kraju bibliografiju završava radnjom Derviša M. Korkuta: »Makbul-i âryf (Potur Šahidija) Usküfi Bosneviye« koja je objavljena u Glasniku Hrvatskih zemaljskih muzeja u Sarajevu 1942. g. Cijelo ovo poglavlje Nametak zaključuje slijedećom rečenicom: »To je, koliko mi je poznato, sve što je pisano o rječniku „Makbuli-arifu“ („Potur Sahidiji“) i njegovu autoru Muhamedu Hevajji Uskufiji« (str. 233), a ja mislim da bi u vezi s tim trebalo dodati još i ovu literaturu: 1) Mehmed Handžić: »Književni rad bosansko-hercegovačkih muslimana«, Sarajevo, 1934. g. i 2) Muhamed Handžić: »Hrvatska muslimanska književnost prije 1878. godine«, Sarajevo, 1938, gdje također ima značajnih i zanimljivih misli o materiji što je Nametak opširno obrađuje, a osobito u Handžićevu djelu.

Poslije toga Alija Nametak navodi biografiju Muhameda Hevajije i rukopise odnosno prijevise njegovih djela kojima se služio, suprotstavljajući se usput sasvim opravdano nekim Čorovićevim i Kemurinim tumačenjima Hevajinih pjesama. Naravno, najviše prostora zauzeo je opis rječnika »Makbuli-arifa« (»Potur Šahidije«) sa zanimljivim podacima i mišljenjima o imenu, sadržaju, formi i jeziku toga djela. Govoreći o tome, Nametak ističe da je »jezik u Hevajijinih pjesmama i rječniku veoma čist, a u pjesmama gotovo bez imalo turcizama. Pisao je u ikavskom govoru. Rijetke su riječi pisane jekavski ili ekavski, a i te su sigurno iz pera prepisivača, kojima se pokoja takva riječ iz živog govora otela i ušla u Hevajji-Uskufijin ikavski govor« (str. 242). Uskufijinu ikavštinu Nametak povezuje s ondašnjim ikavskim govorom na većem dijelu teritorija koji se u širem smislu smatrao Bosnom, jer doslovno kaže: »U doba kada je Hevajji pisao „Makbuli-arif“ Bosna je imala najšire granice, pa se protezala izvan današnjih njenih granica u Dalmatinsku zagorje, Liku, Slavoniju, Srbiju (preko Zvornika), Novopazarski sandžak, Crnu Goru i Boku kotorsku... Na čitavom gore navedenom teritoriju bio je rasprostranjen štokavski dijalekat i većinom ikavski govor«

(str. 241). Ako je u tim granicama i na tom teritoriju i sjeveroistočna Bosna, odnosno Uskufijin rodni zavičaj Tuzla s okolicom, a sigurno jest, onda o ikavštini u tim krajevima (u 17. stoljeću) ne može biti govora. To je u posljednje vrijeme sigurno dokazano dijalektološkim ispitivanjima govora istočne i sjeveroistočne Bosne¹ čime je konačno opovrgnuta pretpostavka da su krajevi između tokova Bosne i Drine nekada bili ikavski.

Pa kako onda objasniti zašto je Hevaji-Uskufi svoj rječnik pisao ikavskim govorom? Prije svega to nije čist i dosljedan ikavski govor u kojem je ikavština znatno pretežnija od ijekavštine. U vezi s tim Nametak je dao ove podatke:

»Muzejski rukopis ima 43 refleksa Ђ, od kojih dolazi i 18 puta... je 10 puta, ije 8 puta i e 7 puta...»

O₁ rukopis ima 31 refleks Ђ, od kojih i dolazi 27 puta, je dva puta i ije dva puta.

In. rukopis ima 46 refleksa Ђ, od kojih i 43, e jedanput (kratko) i je dva puta« (str. 242).

Što je Hevaji i u rječniku i u pjesmama bio znatno više ikavac nego ijekavac ne znači da je u njegovo vrijeme Tuzla s okolicom bila ikavsko govorno područje. Njegova je ikavština, po mome mišljenju, rezultat njegova porodičnog ikavskog porijekla. Neosporno je da je Hevaji-Uskufi rođen u Tuzli, odnosno u njezinoj neposrednoj blizini, jer on to sam izričito i navodi, ali se ne može odbaciti mogućnost da mu je porodica porijeklom iz Skoplja u Bosni (oko gornjeg Vrbasa, Gornji Vakuf) i da se u Tuzlu doselila pred njegovo rođenje. S tim u vezi stoji i njegovo prezime *Uskufi*, što znači *Skopljak*, jer se na turskom jeziku Skoplje zove *Üsküp*. Takvo mišljenje imao je i dr Otto Blau, a i Mehmed Handžić vjeruje u tu mogućnost kad kaže: »Biće da se

zove imenom Uskufi t. j. Skopljak zato što mu je porodica možda iz Skoplja bila. Pošto pisac sebe u uvodu „Makbuli-ârifa“ naziva Bošnjakom biće da se ovdje od Skoplja misli oblast u Bosni oko gornjeg Vrbasa, koja nosi to ime.«²

U takvu pretpostavku vjerujem ne samo što ona objašnjava Hevaji-Uskufinu ikavštinu, jer je oblast oko gornjeg Vrbasa ikavska, već i zbog toga što je *Uskufi* zapravo njegovo prezime, a u okolici Tuzle doseljenici i danas čuvaju prezimena po mjestu odakle su došli, npr.: Biogradlići, Peštalići, Budimlići, Užičani, Tokići, Sarajlići, Ušćuplići i sl. Derviš M. Korkut, a s njim i Alija Nametak, ne vjeruju u ovu mogućnost, prvi iz jezičnih razloga, a drugi što »je Hevaji pjesničko ime, a znači „zračni“. No ni Uskufi, ili po bosanskom Uskufija ne može biti prezime nego opet jedan nadimak, koji naš pjesnik rjeđe upotrebljava nego Hevaji.« (str. 234.)

Svoje mišljenje Derviš M. Korkut objašnjava doslovno ovako: »Sâm Üsküfija, koji je odlično znao turski, ne bi nikad od „Skoplje“ izveo svoj priimenak „Üsküfi“. Da je bio Skopljak sa Vrbasa, on bi se nazvao Iskoplevi, a da je, kao što nije, bio iz grada Skoplja (Üsküp) na Vardaru, prozvaio bi se sigurno Üskübî, ali nikako Üsküfi.«³ Ne znam zašto bi postojale takve razlike ako se radi o Skoplju u Bosni ili o Skoplju na Vardaru?! Od »Üskübî« glasovnim putem normalno se dolazi do »Uskufi« bilo da se radi o jednom ili o drugom Skoplju: Üsküb > Üsküp > Üsküf > Uskuf kao što je u nizu drugih riječi došlo do obezvučenja posljednjeg bilabijala *b* (kitab > kitap, Arab > Arap, ğunub > cünüb, şurüb > şurup, gadab, gazab > gazap, qaşşab > kasap itd.), a poslije toga se javila poznata alternacija između *p* i *f* (posebno u bos. muslimanskim govorima) kao npr. u riječima: kalup : kaluf,

¹ Ivan Brabec: Govor Tuzle i okolice, Zagreb, 1955. (Sveuč. knjižnica, R 6635a); Dalibor Brozović: O problemu ijekavskošćakavskog (istočnobosanskog) dijalekta, Zagreb, 1966, izd. JAZU; Pavle Ivić: Dijalektologija srpskohrvatskog jezika, Novi Sad, 1956, izd. Matica Srpska.

² Mehmed Handžić: Rad bos.-herc. muslimana na književnom polju (Glasnik Vrhovnog starješinstva Islamske vjerske zajednice Kraljevine Jugoslavije, Beograd, 1934, br. 4, str. 213).

³ Derviš M. Korkut: nav. djelo, str. 380.

kanap(a) : kanaf(a), sapun : safun, hošab > hošap : hošaf, mekteb > mektep > mehtep : mehtef, pa tako i Uskup : Uskuf.

Što se tiče Nametkova mišljenja, a tako misli i Derviš M. Korkut, da »Uskufi« ne može biti prezime nego nadimak po nekoj vrsti pozlaćene kape koju su nosili janjičarski oficiri i službenici u carskom dvoru, a zvala se »uskuf«, ja bih to odmah uvažio ali: 1) kad bi Tuzla u 17. st. bila izrazito ikavsko govorno područje pa da naziv »Uskufi« nema veze sa Skopljem oko gornjeg Vrbasa, 2) kad bi naš pjesnik i leksikograf imao svoje puno prezime ili vezu vlastitog imena s očevim imenom, kao što je u staro tursko vrijeme bio običaj, npr. Muhamed sin Hasanov. Međutim, A. Nametak kaže da je »Hevaji pjesničko ime«, a da ni »Uskufi« ne može biti prezime već samo nadimak.« Pa gdje je onda puno i pravo prezime ili ime oca?! 3) kad bismo imali još nekoga iz naših krajeva tko je janjičarski oficir ili car. dvorski službenik nosio kapu »uskuf« i po njoj dobio nadimak, ako je to tada bio običaj. Ali kako sa svim tim stoji drukčije, i kako je teško na drugi način objasniti osobito Uskufinu ikavštinu, to sam više sklon da poštujući i druga mišljenja o tome mislim onako kako sam već rekao.

Pišući dalje o »Makbuli-arifu« (»Potur Šahidiji«) Nametak se vrlo stručno osvrće i na arapsku metriku po kojoj je rječnik pisan u stihovima, i uz to upozorava na greške koje su s vremenom činili razni prepisivači, nastojeći primjenjivati pravila arapske metrike na turske i naše riječi.

Pri kraju predgovora o Hevaji-Uskufinu rječniku Nametak ističe i njegovu veliku popularnost i to potvrđuje s nekoliko lijepih podataka, od kojih osobito pažnju privlači onaj da je jedan prijepis toga rječnika »dospio čak do sveučilišne knjižnice u Upsali« (str. 243).

Ostali rukopisni tursko-hrvatskosrpski rječnici što ih spominje A. Nametak ne zaslužuju kao »Makbuli-arif« posebnu naučnu pažnju iz ovih razloga: 1) to nisu kompletni rječnici već uvezani ili neuvezani listovi s relativno malim brojem riječi, 2) dobar dio takvih rukopisa ne može se ni nazvati rječ-

nikom; to su više nesistematični popisi nekih turskih riječi iz oblasti flore, faune ili kućnog obrta prevedenih na naš jezik, 3) neki od njih nisu ni datirani, a i autor im je nepoznat. Pa ipak to sve nije bez značaja. Za našu povijesnu i komparativnu leksikografiju, za našu leksikologiju i povijesnu dijalektologiju i takvi rukopisi imaju izvjesnu važnost. Svojim sitnim podacima oni mogu katkad upozoriti na nešto što ćemo teško naći u poznatijim djelima, ili mogu potvrditi ono što se prije njihova objavljivanja samo naslućivalo i pretpostavljalo.

Među takve rukopisne rječnike treba svrstati još jedan koji mi je ovih dana došao do ruku, a u Nametkovu radu nije spomenut. To je zapravo stara školska teka (bilježnica) u kojoj je na 5 listova arapskom grafijom ispisano 750 turskih riječi s prijevodom na naš jezik. Među njima ima najviše imenica, ali ima i znatan broj glagola i raznih glagolskih oblika. Riječi su zapisane pretežno u ijekavskom obliku (mjesto, korijen, ljetina, mjera, stjenica, dijete, crijevo, medvjed, tijesto, djever, podbijel itd.), ali ih ima dosta i u ikavskom (svića, strila, sino, priki put, slipi miš, sime, rika, divojka, snig itd.). Rukopis je pronađen u privatnoj knjižnici bivšeg muderisa u Janji Ali ef. Sadikovića (1872–1936) i na sebi ima faksimil njegova potpisa s tekstom: Ali Sadik-zade. Uz potpis stoji i godina 1323. (po Hidžri), što odgovara 1905. g. po gregor. kalendaru, ali je sigurno (po kazivanju njegova sina Alije) da je rukopis pisan nešto ranije, vjerojatno posljednjih godina 19. stoljeća. Iako na 1. str. ovog rukopisnog rječnika piše: »Haza kitabu Potur Šahidi« (= Ovo je knjiga Potur Šahidi), ne može se reći da je to prijepis Uskufina djela jer riječi nisu u stihovima niti im je poredak kao u Hevaji-Uskufije. Bit će da je to pokušaj da se riječi iz »Potur Šahidije« sistematiziraju po oblastima na koje se odnose, jer je rječnik podijeljen na poglavlja: o prirodnim pojavama, o povrću, o cvijeću, o drveću, o rodbini, o dom. životinjama, o pticama, o dijelovima tijela, o oružju i oruđu itd. Ikavski oblici u ovom rukopisnom rječniku pokazuju da se autor u prepisivanju riječi služio nekim

ikavskim ili poluikavskim prijepisom »Potur Šahidije«, pa je mnoge ikavske oblike mehanički prepisivao. Ovaj zaključak donosim zbog toga jer je pisac Ali Sadik-zade po porijeklu čisti ijekavac, a njegov živi sin Alija potvrdio mi je da njegov otac ni po porijeklu, ni po govoru nije imao nikakve veze s ikavštinom, niti se u njihovoj porodici ikada govorilo ikavski. Ovo ističem da bih pokazao kako ikavizmi u nekim prijepisima mogu ponekad dovesti do pogrešnih zaključaka o govoru pisca (prepisivača), ili kraja u kojem je on živio.

Prije nego je suvremenom turskom latiničkom grafijom transliterirao najvažniji rukopisni tursko-hrvatskosrpski rječnik, tj. Makbuli-arif (»Potur Šahidiju«), Alija Nametak nam je prezentirao i pjesme njegova autora. Mogao bi tko prigovoriti Nametku zašto je uvrstio Hevaji-Uskufine lirske pjesme pod naslov koji tretira samo leksikografsku problematiku. Ne bih se složio s takvim prigovorom. Nametak je dobro učinio što je u svoju naučnu raspravu o rječniku M. Hevajije uvrstio i njegove pjesme, jer je time kompletirao čitav opus toga bosanskog pisca i na taj način dao nam uz ostale podatke o njemu i jednu vrstu njegove monografije. Jedini nedostatak u takvom poslu ja vidim u tome što je izostavljen uvod u »Makbuli-arif«, a što ga je na turskom jeziku ispjevao njegov autor. Nametak je, istina, svojim riječima dao samo njegov kratak sadržaj, ali ga nije donio u cjelini s prijevodom kao što je to učinio Derviš M. Korkut. Mislim da bismo s tim imali pred sobom potpuno kompletan Hevajji-Uskufin rječnik, jer je uvod njegov sastavni dio i svojim originalnim stihovima više kazuje nego što se to može sažeti u prozni sadržaj.

Čitajući Hevajji-Uskufin rječnik po pravopisu suvremenog turskog jezika odmah uočavam veliku Nametkovu sigurnost i stručnost u transliteraciji. On izvršno poznaje i stari i novi turski alfabet pa sigurno i tačno transliterira arapsko pismo u latiničko i tako čitaocu omogućava da bez velikih teškoća čita Uskufine stihove u kojima se turske riječi prevode na naš jezik. Pri tome s velikom akribijom, uz mnogo bilježaka is-

pod teksta, upozorava i na najmanje razlike koje su se javile u raznim rukopisima »Makbuli-arifa«. Radi primjera kako je Hevajija u stihovima pisao svoj rječnik i kako je to Nametak lijepo prikazao latiničkim slovima novog tur. pravopisa, navest ću nekoliko različitih odlomaka:

»Bog^a Tanri, jedno bir dir, hem jedini
vahdeti,
Duša can dir, čovjek adam, dirliği dir
životi«
(str. 259).

»De momče ođlan, hem ropče kul dur.
Bülbül s'lavic dir, ružica gül dür«
(str. 266).

»Kotlica oldu bil hem tencere.
Baca komin, p'rozorac dir pencere«
(str. 276).

Najveći dio Nametkove studije obuhvaća abecedni popis riječi koje se spominju u rukopisnim tursko-hrvatskosrpskim rječnicima, posebno u »Makbuli-arifu« (»Potur Šahidiji«), kao i one iz Blauova Tursko-bosanskog glosara nazvanog »Abdusselam«. Tu je oko 2200 riječi istumačenih francuskim i njemačkim jezikom, s naznakom u kojem se rječniku, odnosno rukopisu nalaze. Sav taj leksički materijal Nametak dalje analizira u posebnim poglavljima objašnjavajući najvažnije fonetske pojave i druge jezične osobine. U tom poslu dao nam je dosta korisnih i novih podataka, koji će budućim leksikolozima i leksikografima uvijek dobro doći. Nekoliko napomena u vezi s tim neće umanjiti Nametkov veliki trud.

U popisu turcizama i naših rjeđih riječi (nezabilježeni u Akademijinom rječniku) nisu naznačeni genitivni oblici imenica, izuzev uz riječi: *bèter*, -a, *dèmet*, -a, *dème*, -eta, *hisa*, -è, *hise*, -eta, *ibrik*, -a, *ibrik*, -ika, *pèndžer*, -a, *pèndžera*, -è, *šërbe*, -eta, *šërbet*, -a, *škëmbe*, -è, *škëmbe*, -eta. Da nije primjera *bèter*, -a, *ibrik*, -a i *pèndžer*, -a, moglo bi se misliti da je Nametak navodio gen. oblike samo uz riječi s proširenom osnovom, ali zbog toga vidimo da to nije tako. Trebalo

je, dakle, navesti sve gen. oblike gdje se akcenat imenice u gen. jednine mijenja, npr.: *sāmār*, *-āra*, *sèwāb*, *-āba*, *sèvdāh*, *-āha*, *zè-mān*, *-āna*, *zindān*, *-āna* i sl. Oznaka roda u svih imenica također je izostala, a neki turcizmi nemaju uopće prijevoda na naš jezik (*bākar*, *čèlik*, *kātran*, *kūla*, *muslimān*, *sāmār*, *tōp*) valjda zbog toga što su im značenja svima poznata.

Što se tiče akcentuiranja riječi, tu je Nametak vrlo siguran i precizan pa je čudno što su mnoge riječi ostale bez akcenta, npr.: *đereviz*, *hendek*, *sajkal*, *širden*, *čurekot*, *čilo*, *grñača*, *isprevarke*, *kal*, *kracna*, *kušbaba*, *kurjak*, *kutao*, *Latinin*, *međuput*, *mestva*, *ohme*, *pčela*, *pečat*, *podjelač*, *postilo*, *povehčan*, *prijeklad*, *pršina*, *rivina*, *ročiti*, *rpati*, *skotina*, *slamica*, *srce*, *srpokrila*, *sudračan*, *si-rutka*, *šaitav*, *škvorav*, *trpnik*, *trudja trava*, *viruša*, *vlah*, *zaova*, *žioka*.

I u objašnjavanju riječi po značenju i etimologiji Nametak je vrlo pouzdan. Za neke riječi navodi uz osnovno značenje i lijepe primjere u frazama i uzrečicama, a mnoge navodi u dubletama prema bosanskom, odnosno hercegovačkom izgovoru i značenju. Jedinu primjedbu dao bih uz objašnjenje oblika *kujrak* umjesto *kurjak*, (str. 376). Nametak misli da do takvog oblika (*kujrak*) nije došlo zbog metateze već zbog jezičnog tabuizma, a ja mislim da se tu radi

baš o metatezi kao i u primjerima: *bajrak* > *barjak*, *kujruk* > *kurjuk* i sl. Moguće je da je zbog tabuizma napuštena slavenska riječ *vuk*, a uzeta tuđa *kurjak*, ali je teško vjerovati da će iz tabuističkih razloga samo dva sonanta zamijeniti svoja mjesta, a sve drugo ostati isto, jer jezični tabuizam traži izbjegavanje pravog naziva i oblika u mnogo većoj mjeri.

Ocjenjujući Nametkovo djelo u cjelini možemo biti potpuno zadovoljni. Njegova studija zaslužuje punu pažnju naše nauke o jeziku iz više razloga: 1) popunjena je jedna praznina u povijesti naše leksikografije, 2) iznesena je novija, potpunija i mnogo bogatija dokumentacija o nekim dosad djelimično poznatim činjenicama, 3) dobivena je lijepa građa za povijest našega jezika, posebno za povijesnu gramatiku i rječnik, 4) ispravljene su neke greške koje su dosad smatrane istinama, 5) sve što je izneseno rečeno je jezikom nauke i Jug. akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu dobro je učinila što je omogućila da Nametkovo djelo bude pristupačno naučnoj javnosti. Zbilja je ugodno što je Alija Nametak kao književni umjetnik pokazao interes i za naučna pitanja o našem jeziku i s ovom svojom studijom postigao potpun uspjeh.

Ismet Smailović

VIJESTI

GODIŠNJA SKUPŠTINA HRVATSKOGA FILOLOŠKOG DRUŠTVA U ZAGREBU

Primjena suvremene lingvistike u nastavi

Godišnja skupština HFD održana je u Zagrebu 18. i 19. svibnja ove godine. Prvi je dan bio posvećen skupštini, a drugi simpoziju o primjeni suvremene lingvistike u nastavi.

Izvještaj Upravnog odbora za proteklo razdoblje pročitao je dr. Frano Čale, predsjednik Društva. I izvještaj i rasprava o izvještaju pokazali su da je prošla godina bila vrlo uspješna i postignuti su zapaženi rezultati u radu.

Budući da se Društvo razgranalo, razvilo bogat i sadržajan rad, trebalo je financijska sredstva, a sredstva od članarine više su nego simbolična i neznatna, pa je prošla uprava pokrenula sabirnu novčanu akciju u našoj javnosti za pomoć HFD. U tu svrhu osnovana je i ZLATNA KNJIGA HFD u koju se upisuju pojedinci, organizacije i ustanove i grupe pojedinaca koji Društvu daruju novac. Apel je naišao na razumijevanje i ovoj akciji odazvao se veći broj nesebičnih i rodoljubivih pojedinaca i ustanova. Nabrojiti sve ne možemo, a nije ovdje ni potrebno jer Jezik svoje čitaoce redovito obavještava o darovateljima. Osobito je vrijedno istaći da se među njima nalaze i građani iz drugih republika i pripadnici drugih naših naroda jer razvoj nacionalne filologije služi ne samo vlastitom narodu nego je na dobrobit kulture i svih drugih jugoslavenskih naroda i narodnosti.

Posebnu je pažnju Upravni odbor posvetio postojećim podružnicama i formiranju novih, pa danas u okviru HFD aktivno djeluje oko petnaestak podružnica. Najaktivnija je i u ovom razdoblju bila podružnica u Petrinji.

Oživio je rad i očekuje se veća aktivnost u podružnicama u Dubrovniku, Splitu, Puli, Šibeniku, Osijeku, Rijeci, Karlovcu i dr.

U izvještaju je pozitivno ocijenjeno povezivanje HFD sa Zavodom za unapređivanje nastave u SR Hrvatskoj, što je omogućilo da HFD kao stručna organizacija sve više ostvaruje jedan od svojih glavnih zadataka: pružanje stručne pomoći nastavnicima jezika i književnosti u osnovnoj i srednjim školama, a time će porasti zanimanje za akcije koje pokreće HFD širom naše domovine. Ali ipak, kako je to naglasio F. Čale u izvještaju, »ostaje činjenica na koju naša organizacija opetovano upozorava, tj. stručnost kao da još uvijek ne postaje prvenstveni kriterij vrednovanja nastavnika. Napredovanje u službi, dobivanje boljeg mjesta, novčana nagrada – sve to još nije vezano u prvom redu za stručnu sposobnost i stručni rad nastavnika. U samoupravljačkom socijalizmu stručna su društva, po našem mišljenju, jedina prirodna središta okupljanja radnika pojedinih struka.«

Pokrenuta je »Znanstvena biblioteka HFD« koja će objavljivati znanstvene radove o jeziku i književnosti prvenstveno mlađih filoloških radnika. Veliku moralnu i materijalnu pomoć u ostvarivanju ove akcije pružio je Izvršni komitet CK SKH, koji je doznačio preko Glavnog odbora SSRNH jednokratnu pomoć od 50000 n. d. Izabrano je već i uredništvo Biblioteke koje izrađuje pravilnik.

U okviru središnjice u Zagrebu postoje i djeluju sekcije. Istaknuto je da je i u ovom razdoblju bio najaktivniji Zagrebački lingvistički krug (održano 25 radnih sastanaka), zatim Sekcija za teoriju književnosti (održala sedam debatnih predavanja).

Razgranat i svestrani rad Društva zahtijevao je neke izmjene i dopune u pravilima, pa je o tome skupština donijela potrebnu odluku. Između ostalog, predloženo je i pri-